

PORTAL KNJIŽEVNA BAŠTINA U MUZEJIMA ILI PRIČA O KNJIŽEVNICIMA U MUZEJIMA

MR. SC. SNJEŽANA
RADOVANLIJA MILEUSNIĆ
Muzejski dokumentacijski centar
sradov@mdc.hr

Što sve možemo reći o šeširu vrste borsalino s inventarnom oznakom HPM-MR-NH-TP-1709 koji se čuva u Zbirci varia Hrvatskoga povijesnog muzeja (HPM-a) u Zagrebu? Vjerujemo kako zbog svojeg izgleda, načina izrade, tvorca i drugih metapodataka može biti zanimljiv različitim posjetiteljima iz nebrojenih razloga. No, ako se taj šešir našao na stranicama portala *Književna baština u muzejima* (KBM, www.kbm.mdc.hr), zasigurno, osim vrlo popularnog pokrivala za glavu

koje je početkom 20. stoljeća postalo hollywoodska ikona, nosi i značajku predmeta književne baštine. Odnosno, kako je to na naslovnici portala navedeno, na neki je način povezan „sa životom i radom književnika koji su rođeni i/ili su stvarali u Hrvatskoj“¹.

Upravo će taj šešir, kao jedan od tristo tisuća predmeta HPM-a,² upotpuniti često suhoparne, linearne, kronološke biografske podatke i učiniti ih znatno zanimljivijima ako znamo da je pripadao hrvatskom književniku Vladimiru Nazoru (Postira na Braču, 1876. – Zagreb, 1949.). Pretpostavljamo kako je to onaj isti šešir s našivenom petokrakom zvijezdom koji je Nazor nosio za vrijeme Bitke na Sutjesci 1943. godine, a vidi se i na fotografiji iz fundusa HPM-a koju je Muzej objavio na svojoj stranici na Facebooku³. Vladimir Nazor na istoj je fotografiji snimljen s cigaretom u desnoj ruci prinese-noj ustima, a koja je možda bila netom smotana iz Nazorove duhanske vrećice od smeđe svile koja se pod inventarnom oznakom HPM-MR-NH-TP-1713 tako-

Slika 1. Šešir, vrsta borsalino, prva polovica 20. st. Autor: Borsalino (Allesandria). Zbirka varia, HPM-MR-NH-TP-1709.

đer čuva u Zbirci varia HPM-a. Možda je dugi vojnički kaput kojim je ogrnut na istoj fotografiji upravo onaj Nazorov s inventarnom oznakom HPM-MRNH-TP-1736...

Što nam o književniku Vladimiru Nazoru još mogu ispričati – rukom vezeni ukrasni jastuk iz 1945. godine, poklon članica AFŽ-a, ili bijela morska školjka iz HPM-a, autograf pjesme *Čamac na Kupi* iz 1942. godine, koji se čuva u fondu Vladimira Nazora Odsjeka za povijest hrvatske književnosti HAZU-a, mapa *U znaku Heliodore* iz 1933. godine sa sedam Nazorovih pjesama i pismom Kljakoviću iz Memorijalne zbirke *Jozo Kljaković u Zagrebu?* Posjetitelj portala *Književna baština u muzejima*, koji je na zaslonu računala, mobitela ili tableta pogledao izabrane predmete koji su pripadali Vladimiru Nazoru, a danas se čuvaju u više različitih muzeja, može ga upoznati kao pjesnika koji je brusio svoje stihove, gospodina s osviještenim modnim manirama, intimno iskonski povezanoga s morem uz koje je rođen, partizana, voljenoga i cijenjenog od „običnog puka“, ali i strasnog pušača... Tako se ispredaju priče o predmetima i o ljudima kojima su pripadali, o vremenu u kojemu su ti ljudi živjeli.

Kako se baza digitaliziranih predmeta koji su pripadali Vladimiru Nazoru bude popunjavala, tako će se muzejska priča o Nazoru ulančavati, a pjesnik kojega smo poznavali samo po njegovim bezvremen-skim stihovima dobivat će sve jasnije konture i prepoznatljive osobine smrtnih ljudi koji su imali svoje strasti, poroke i navike. Poput svih nas.

Vladimir Nazor jedan je od 273 književnika koji su rođeni i/ili su stvarali u

Hrvatskoj, a trenutačno su zastupljeni u tematskome mrežnom vodiču *Književna baština u muzejima*, novomu elektroničkom proizvodu Muzejskoga dokumentacijskog centra iz 2018. godine. Uz njega, Ivanu Brlić-Mažuranić, Miroslava Krležu, Dragutina Tadijanovića, Ljudevita Gaja, Marina Držića i ostale lektirne i šire poznate pisce u vodiču su zastupljeni i književnici koji su kao manje poznati izostavljeni iz nacionalnih biografskih leksikona ili književnih enciklopedija, ali su za kulturnu povijest pojedinih lokalnih zajednica iznimno važni (poput književnika, knjižara i nakladnika Janka Dujaka u Sisku ili učiteljice, spisateljice i glumice Sofije Hirtz-Maraković u Slavonskom Brodu), ili su pak zaboravljeni i nedovoljno vrednovani književnici (poput „gotovo posve zaboravljenog Kastavca“ Milana Marjanovića).

Književnik je izabran kao osnovni koncept, a s njegovim imenom povezani su podatci o muzejima i zbirkama u kojima se čuva njegova književna baština, podatci o predmetima književne baštine, o drugim imateljima književne baštine, o različitim oblicima muzejske prezentacije književne baštine (stalnim ili tematskim izložbama i katalogima izložaba; tiskanima i elektroničkim muzejskim izdanjima s književnim temama; pretiscima i prvotiscima), o stručnim i znanstvenim skupovima i događanjima, o digitaliziranoj građi, kao i o drugim djelatnostima kojima muzeji samostalno ili u suradnji s drugim ustanovama predstavljaju i ističu književnu baštinu. U shematskom prikazu (sl. 2), koji je bio idejna okosnica za izradu mrežne aplikacije za unos i ažuriranje podataka,⁴ prikazani su mogući međuodnosi entiteta *književnik*, *muzej*,

ustanova, zbirka, predmeti i referencije. Tako se građa pojedinog književnika može nalaziti u više različitih muzeja i ustanova, u jednoj ili više njihovih različitih zbirki (muzejskih, dokumentacijskih, arhivskih, knjižničnih). Pojedine zbirke mogu sadržavati jedan ili više predmeta, a oni mogu biti primjerice izlagani samostalno ili s predmetima književne baštine drugih muzeja i/ili ustanova.

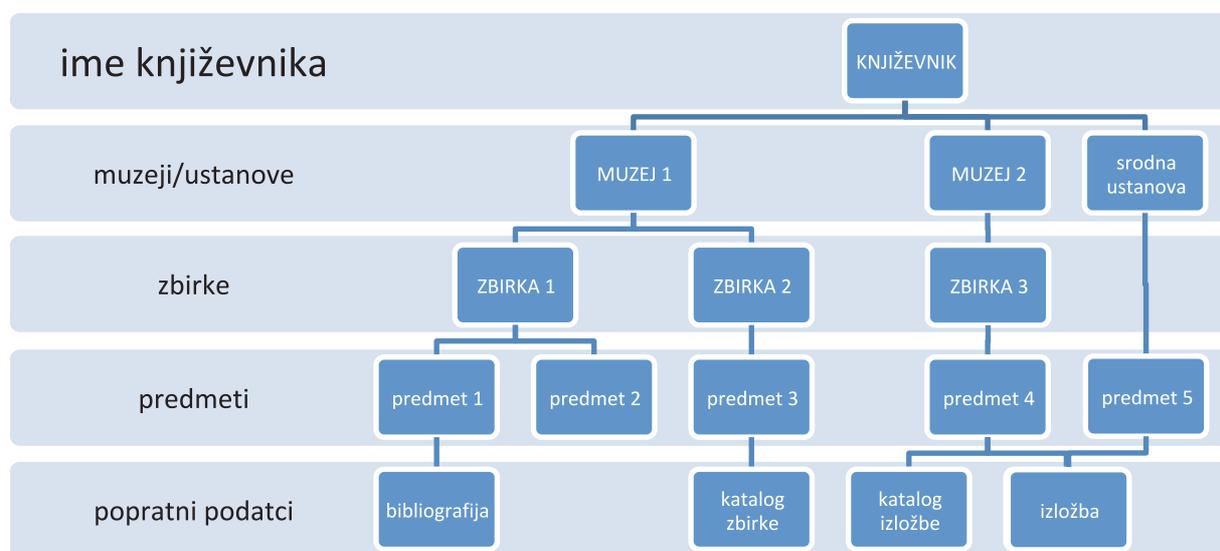
No, osnovni predmet bavljenja tematskog vodiča *Književna baština u muzejima* nije književnik, već njegova književna baština smještena u muzejima.⁵ Podatci koji se pridružuju uz pojedino ime književnika služe korisnicima za njegovu identifikaciju, a sadržavaju osnovne biografske podatke (ime, prezime, pseudonim, mjesto i godinu rođenja, mjesto i godinu smrti, kratku biografiju). Pridružuju se i poveznice na pouzdane i relevantne referentne mrežne izvore, ali i na različite zavičajne biografske leksikone ili portale (npr. Istrapedia ili Essekeri), te ilustracija njegova portreta, pri čemu se daje prednost građi iz muzeja (iz fototeka

ili likovnih zbirki u kojima je književnik bio tema likovnog djela).

Vodič se gradi tako da ime jednog književnika može upućivati na jedan odnosno na više muzeja u kojima se čuva njegova književna baština. Jednako tako jedan muzej može posjedovati književnu baštinu više književnika, poput Hrvatskoga školskog muzeja koji se sa svojom književnom baštinom čak 14 književnika istaknuo kao nacionalni muzej hrvatskih književnika učitelja.

Nazivi muzeja preuzimaju se iz MDC-ova mrežnog Registra muzeja, galerija i zbirki u Republici Hrvatskoj (OREG-a), a iscrpniji podatci o pojedinome muzeju u kojemu se nalazi književna baština dostupni su izravnom poveznicom s njegova naziva na MDC-ov portal *Hrvatski muzeji i zbirke online – muzEJ!*⁶ (sl. 3) ili ponuđenim poveznicama na druge mrežne izvore. Na isti se način preuzimaju i nazivi zbirki kao i njihov kraći opis.

Uz književnikovo ime navedeni su i odabrani muzejski predmeti. Portal trenutač-

Slika 2. Shematski prikaz strukture podataka povezanih s imenom književnika

Slika 3. Primjer poveznice iz naziva muzeja na njegove potpunije podatke na portalu Hrvatski muzeji i zbirke online – muzEJ!

Prsten Dragutina Tadijanovića

Autor: Nepoznati autor
nakit, prsten

Na tvojoj će ruci biti / Zeleni prsten, a na mojoj crveni / Koji si mi darovala, dok je vjetar / Šumorio u lišću žutog ljeta (Sunce srdaca). Zašto zelen, a zašto crven? I jedan i drugi pripadali su mojoj ženi. Dala mi ih je oba, a ja sam imao da odaberem jedan Jedno vrijeme nisam znao koji ću, pa sam prsten sa zelenim kamenom nosio na jednoj a onaj s crvenim kamenom na drugoj ruci. Onda sam se jednog dana odlučio za onaj crveni... (Dragutin Tadijanović Djela, Saša Vereš, S pjesnikom smo izabrali, Prsten Dragutina Tadijanovića, Knjiga razgovora V., Matica hrvatska, Zagreb, 1995., str. 71.)

Ilustracije

Slika 4. Pridruženi opis predmeta književne baštine na primjeru prstena Dragutina Tadijanovića koji se čuva u Spomen-domu Dragutina Tadijanovića u Slavonskom Brodu. Izvor: Književna baština u muzejima, „Tadijanović, Dragutin“, Muzejski dokumentacijski centar, <http://kbm.mdc.hr/knjizevni-cil/knjizevnik-detaji/dragutin-tadijanovic/177> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

no donosi 772 odabrana muzejska predmeta te „osim pisaaćih strojeva, radnih stolova i naslonjača, rukopisa, arhivalija i knjiga obuhvaća i one predmete koji svjedoče o tome kako su umjetnici riječi izgledali, kako su ih drugi vidjeli, što su odijevali i nosili, koja su ih znamenja resila, koje su ih strasti pratile, koga su voljeli, što su uza sebe čuvali, koliko su ih i kako drugi voljeli“⁷.

Odabrani predmeti književne baštine popraćeni su metapodacima: nazivom/naslovom, imenom autora, vrstom predmeta, razdobljem nastanka, muzejom / imateljem predmeta te nazivom zbirke u kojoj se predmet čuva. Tim podacima, koje su za potrebe objave u KBM-u dostavili kustosi muzeja, pridruženi su i kratak opis predmeta (sl. 4) te jedna ili više ilustracija predmeta s popratnim legendama. Uz pojedine su predmete nave-

dene i mrežne poveznice, ako su poznate (sl. 5).

Za razliku od drugih sličnih tematskih portala, kao što je npr. portal Znameniti.hr na kojemu je „dostupna tekstovna, slikovna, zvučna i videograđa koja je izvorno smještena u digitalnim zbirkama/repozitorijima hrvatskih kulturnih, umjetničkih i znanstvenih ustanova“⁸, KBM prikazuje građu koja je smještena u muzejskim zbirkama. To znači da ta građa nije nužno već prethodno digitalizirana, a ako jest, u referencijama se donose poveznice na digitalne repozitorije u kojima se nalazi. Predmeti književne baštine zastupljeni u KBM-u ne preuzimaju se iz digitalnih repozitorija ili muzejskih baza podataka jer većina tih predmeta nije digitalizirana niti je dostupna u postojećim (još uvijek vrlo rijetkim) mrežnim bazama podataka. Odabir predmeta rezultat je istraživanja

Slika 5. Uz pojedine su predmete književne baštine pridružene i mrežne poveznice kao što je to u primjeru pisaaćeg stroja Marije Jurić Zagorke. Izvor: Književna baština u muzejima, „Jurić, Marija“, Muzejski dokumentacijski centar, <http://kbm.mdc.hr/knjizevnicu/knjizevnik-detajli/marija-juric/68> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

muzejske građe u tiskanim i elektroničkim izvorima, terenskog obilaska muzeja i izložaba, anketnih istraživanja te razgovora i korespondencije s kustosima.

Druga je posebnost u tome što KBM donosi izbor predmeta književne baštine, najviše njih pet iz pojedine zbirke, i to po kriteriju manje poznatih, rjeđe predstavljenih/izlaganih ili objavljivanih predmeta. Dakle, za projekt se koristilo već digitaliziranom muzejskom građom, ali i onom koja je za potrebe priče o književnicima prvi put digitalizirana. Neki od digitaliziranih predmeta književne baštine već su predstavljeni na muzejskim mrežnim stranicama ili u različitim digitalnim repozitorijima, ali neki su zahvaljujući projektu MDC-a prvi put predstavljeni publici.

Uz ime književnika navedeni su i nazivi ustanova koje posjeduju pojedine jedini-

ce ili cjelovite ostavštine književne baštine (baštinske ustanove, zavodi, udruge, odgojno-obrazovne ustanove itd.), s podacima o njihovu sjedištu (gradu/mjestu), kraćim opisom te uspostavljenim poveznicama na njihove mrežne sadržaje (sl. 6).

Naime, već je na međunarodnom simpoziju *Muzej(i) (i) književnosti*, održanom 2006. godine u organizaciji MDC-a, ustanovljeno kako se u nedostatku nacionalnog muzeja književnosti u Hrvatskoj književna baština čuva u različitim baštinskim, ali i obrazovnim i znanstvenim ustanovama. Tako se npr. u Hrvatskome državnom arhivu nalazi bogata ostavština Vesne Parun u 54 kutije i jednoj mapi koje je Arhiv otkupio od pjesnikinje u dvanaest akvizicija,⁹ a pokretna ostavština nakon pjesnikinjinje smrti smještena je u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici.

Slika 6. Poveznice na mrežne stranice ustanova u kojima se čuva ostavština književnika na primjeru Ivane Brlić-Mažuranić. Izvor: Književna baština u muzejima, „Brlić-Mažuranić, Ivana“, Muzejski dokumentacijski centar, <http://kbm.mdc.hr/knjizevnici/knjizevnik-detalji/ivana-brlicmazuranic/20> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

Samo nekoliko predmeta Vesne Parun – njezina kapa, nekoliko marama, naočale u futroli, nalivpera, kasetofon, knjige, rukopisi – nalaze se (kao poklon pjesnikinje) u samo jednoj muzejskoj ustanovi, i to u Spomen-sobi Vesne Parun u Muzejskoj zbirci KUD-a *Koralj* njezina rodna Zlarina.¹⁰

Priču o književnicima u muzejima, kako to i priliči svakoj ozbiljnijoj knjizi, upotpunjuju i popratni popisi izložaba, projekata i publikacija koje su priredili muzeji samostalno ili u suradnji s drugim ustanovama, te tako pridonijeli oživljavanju spomena na zaboravljene, dopunili spoznaje o poznatima ili otkrili nepoznate književnike. Projektom *Književna baština u muzejima* stoga upućujemo na bitan doprinos muzeja književnopovijesnim istraživanjima.

BILJEŠKE

¹ Književna baština u muzejima, Muzejski dokumentacijski centar, <http://kbm.mdc.hr/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

² Hrvatski povijesni muzej, „O muzeju“, <http://www.hismus.hr/hr/o-muzeju/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

³ Hrvatski povijesni muzej, „Za vrijeme bitke na Sutjesci Vladimir Nazor sjedi sa šeširom i cigaretom“, Facebook, 18. lipnja 2014., <https://www.facebook.com/HISMUS.zagreb/photos/pcb.830794793640964/830794643640979/?type=3&theater> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

⁴ Mrežnu aplikaciju i prikaz programirala je tvrtka Infranet razvoj. Više o mrežnoj aplikaciji u: Snježana Radovanlija Mileusnić, „Registar književne baštine u muzejima (književnici u muzejima)“, u: *20. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, ur. Mirna Willer i Dubravka Osrečki Jakelić (Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2017), 288–302.

⁵ Tematski vodič *Književna baština u muzejima*, koji predstavlja građu hrvatskih muzeja, razlikuje

se od MDC-ova projekta digitalizacije iz knjižne Zbirke *Bauer* koji je objavljen 2008. godine te dopunjen 2011. godine (dostupno na: <http://antunbauer.mdc.hr/>). Ciljevi toga digitalizacijskog projekta bili su popularizacija fondova knjižnice MDC-a, upoznavanje publike s knjižnom građom važnom za povijest muzeologije te objavljujuju vrijedne unikatne rukopisne građe sačuvane u malom broju primjeraka. Više u: Snježana Radovanlija Mileusnić, „Digitalizacija starog i rijetkog knjižnog fonda iz Zbirke Bauer knjižnice MDC-a: Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke dr. Antuna Bauera“, u: *1. kongres muzealaca Hrvatske, Zagreb, 12. – 14. studenoga 2008.: zbornik radova*, ur. Žarka Vujić (Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2011), 164–171; Snježana Radovanlija Mileusnić, „A Project for the Digitization of a Manuscript Bibliographic Unit – Opportunities for and Implementation of the Virtual Contextualisation of Text“, *Review of the National Center for Digitization, Faculty of Mathematics* 21 (2012): 127–133, <http://elib.mi.sanu.ac.rs/files/journals/ncd/21/ncd21127.pdf> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

⁶ Hrvatski muzeji i zbirke *online* – muzEJ!, Muzejski dokumentacijski centar, <http://hvm.mdc.hr/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

⁷ Književna baština u muzejima, naslovna stranica.

⁸ Znameniti.hr, <http://znameniti.hr/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

⁹ Nacionalni arhivski informacijski sustav, osobni arhivski fond Vesne Parun HR-H-DA-1755, http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=1_5635 (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

¹⁰ Književna baština u muzejima, „Parun, Vesna“, Muzejski dokumentacijski centar, <http://kbm.mdc.hr/knjizevnici/knjizevnik-detajli/vesna-parun/142> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

LITERATURA

Hrvatski muzeji i zbirke *online* – muzEJ! Muzejski dokumentacijski centar. <http://hvm.mdc.hr/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

Hrvatski povijesni muzej. „O muzeju“. <http://www.hismus.hr/hr/o-muzeju/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

Književna baština u muzejima. Muzejski dokumentacijski centar. <http://kbn.mdc.hr/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

Nacionalni arhivski informacijski sustav. Osobni arhivski fond Vesne Parun HR-HDA-1755. http://arhinet.arhiv.hr/details.aspx?ItemId=1_5635 (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

Radovanlija Mileusnić, Snježana. „A Project for the Digitization of a Manuscript Bibliographic Unit – Opportunities for and Implementation of the Virtual Contextualisation of Text“. *Review of the National Center for Digitization, Faculty of Mathematics* 21 (2012): 127–133, <http://elib.mi.sanu.ac.rs/files/journals/ncd/21/ncd21127.pdf> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

Radovanlija Mileusnić, Snježana. „Digitalizacija starog i rijetkog knjižnog fonda iz Zbirke Bauer knjižnice MDC-a: Bibliografija i građa za umjetnost i srodne struke dr. Antuna Bauera“. U: *1. kongres muzealaca Hrvatske, Zagreb, 12. – 14. studenoga 2008.: zbornik radova*, ur. Žarka Vujić, 164–171. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2011.

Radovanlija Mileusnić, Snježana. „Registar književne baštine u muzejima (književnici u muzejima)“. U: *20. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, ur. Mirna Willer i Dubravka Osrečki Jakelić, 288–302. Zagreb: Hrvatsko muzejsko društvo, 2017.

Znameniti.hr. <http://znameniti.hr/> (pristupljeno 20. studenoga 2019.).

LITERARY HERITAGE IN MUSEUMS PORTAL – OR A STORY ABOUT WRITERS IN MUSEUMS

Literary Heritage in Museums (kbn.mdc.hr) is the first and so far the only online guide to literary heritage in Croatian museums and galleries. It is published by the Museum Documentation Center as a result of years of research into literary heritage in museums. It is conceived as a list of museums containing legacies or individual objects related to the life and work of writers who were born and/or active in Croatia. The online guide provides information on museums and museum collections that have a literary heritage associated with distinct literary names, a list of activities that museums employ to promote literary heritage, and a selection of items related to the lives of writers in their collections. The guide also provides links to other heritage, cultural or educational institutions that hold literary heritage. The thematic portal Literary Heritage in Museums (which currently includes 273 writers, 674 museums and institutions, 770 selected museum objects and 639 different reference sources) refers to material not found in national literary histories.